

ERHVERVSJURA

Når tiden afgør sagen

FORÆLDELSE: I løbet af 2016 er adskillige krav blevet forældet, ligesom strafansvaret i et antal sager er forsvundet, bare fordi tiden er gået.

LARS BO LANGSTED
professor
Juridisk Institut
Aalborg Universitet

finans@finans.dk

Så gik der endnu et år. Nærmest før man fik set sig om, kom der endnu en årring i træet. Det betyder naturligvis meget for os som individer, at man kan forholde sig filosofisk og abstrakt til det, man kan se sig i spejlet og tælle rynker og grå hår eller, hvis man er i den anden ende af aldersspektret, glæde sig over at man vokser og begynder at ligne et rigtigt menneske.

Også juridisk har det betydning, at tiden er gået. I løbet af 2016 er der således adskillige krav, der er blevet forældet, og mange straffesager, hvor et muligt strafansvar er "forsvundet", bare fordi tiden er gået.

Underligt fænomen

På mange måder er forældelsesinstuttet et underligt fænomen: Et pengekrav, man havde, har man pludselig ikke mere: Debitor skylder 100.000 kr. væk den ene dag, den næste dag skylder han ingenting væk. Den ene dag står en gerningsmand til fire års fængsel, den næste dag kan han ikke straffes mere. Alligevel har vel alle retssystemer regler om forældelse, og det er grundlæggende de samme hensyn, der ligger bag.

I civilretten er det vel primært synspunkter om indretning og passivitet, der giver grundlag for regler om forældelse: Har kreditor ikke gjort noget aktivt for at krads sine penge ind, er der ikke det store hensyn at tage til ham eller hende – forudsat naturligvis at han vidste, at han havde et krav, som han kunne have gjort gældende. I den mellemliggende tid – hvor kreditor har ligget på sofaen – har den oprindelige skyldner indrettet sig på, at kreditor alligevel ikke ville komme og kræve sine penge, og derfor har han brugt pengene til andre ting. Der må være grænser for, hvor længe man skal lade penge ligge passive hen og vente på, at kreditor måske kommer.

Sværere at bevise

I samme retning trækker, at jo længere tid, der går, desto sværere bliver det at bevise, at pengene faktisk skyldes væk eller omvendt allerede er betalt, så det rent processuelt er en besparelse at afskære sager, der har nået en vis alder.

Mere komplekst og mere modsætningsfyldt står overordnet det strafferetlige for-

ældelsesbegreb. En del af synspunkterne er naturligvis grundlæggende de samme som ved den civilretlige forældelse, men samtidig er der flere følelser og mere "politik" i strafferetten.

Umiddelbart for jul udtalte den nye justitsminister, Søren Pape (K), således, at forældelsesreglerne for seksualforbrydelser mod børn burde afskaffes, og til professor emerita Eva Smiths kommentarer hertil om, at det langtfra var givet, at det ville føre til flere domfældelser, udtalte Pape, at det var han klar til at tage med, for »han stillede sig på offerets side«. Stort set alle de øvrige partiers retspolitiske ordførere var enige i, at disse forældelsesfrister kunne ophæves.

Og ud fra en hurtig følelsesmæssigt baseret rygmarsvreaktion forekommer det da også uhyre fornuftigt. Man forestiller sig en grim og ulækker mand, der har begået uhyrlige seksualforbrydelser mod et uskyldigt, mindreårigt barn, og hvorfor i alverden skal han beskyttes af, at der tilfældigvis er gået 10 år, siden han begik sit sidste overgreb mod barnet?

Den præventive tanke

Ved lidt nærmere eftertanke er der imidlertid også gode grunde til at have forældelsesfrister selv i sådanne sager. Især i 1950'erne og 1960'erne betonedes man som begrundelse for strafferetlige forældelsesregler, at man kunne gøre mere skade end gavn, hvis man

slæbte en gerningsmand i retten og idømte ham fængsel, efter at han i mange år havde levet en kriminalitetsfri tilværelse. Den præventive tanke, der dengang var helt dominerende, var nemlig, at man straffede primært for at undgå nye forbrydelser, og en straf alt for længe efter over for en (nu) kriminalitetsfri person ikke blot kunne føles "uretfærdig", men frem for alt ville kunne bidrage til ny kriminalitet, fordi man fjernede den "resocialisering", som den pågældende selv allerede havde været igennem. Ikke blot dette "rationelle" syn på straffens funktion, men også hensynet til ikke at bruge unødige ressourcer i forbindelse med svære bevisproblemer for anklagemyndigheden ved at skulle føre meget gamle sager, talte og taler for forældelsesreglerne.

Skyld skal bevises

I en straffesag er det således altid anklagemyndigheden, der skal kunne bevise den tiltaltes skyld »ud over enhver rimelig tvivl« for at få en domfældelse hjem, og jo længere tid, der er gået, siden forbrydelsen blev begået, desto sværere er det at løfte bevisbyrden. Vidner kan ikke længere huske, hvornår de så hvad, eller for den sags skyld

hvad de helt præcist så; ingen kan længere huske helt præcist, hvad en sætning i et brev eller en e-mail betød, og hverken den forurettede eller den tiltalte kan længere huske episoden, som den rent faktisk udspillede sig. De kan ikke engang længere huske, hvad de fortalte om episoden, umiddelbart efter den skete, men har efterhånden kun en erindringsbearbejdet mindelse om noget sket.

Har den tiltalte måske slet ikke været til stede det eller de pågældende tidspunkter, vil hans eller hendes muligheder for at huske dette og påpege det være tilsvarende minimale.

Bagslag

I den nyere kriminalpolitiske debat er der imidlertid også andre hensyn, der indtages. Der har været en på mange måder positiv øget fokus på offerets situation, men også en betoning af at offeret nærmest – med Vagn Greves ord – har et "krav" på at få gerningsmanden

”

Det er naturligvis rigtigt, at der vil kunne være en enkelt sag eller to, hvor det vil være muligt for anklagemyndigheden at løfte bevisbyrden, men al sandsynlighed taler for, at det i langt størstedelen af sagerne ikke vil være muligt.

dømt. Hertil kommer, at kriminalpolitik er blevet et værktøj i en mere almindelig politisk "signalering". Der er ingen vælgere, der – i hvert fald spurgt meget abstrakt – kan lide kriminalitet eller kriminelle, og derfor kan politikere også meget abstrakt godt lide at markere sig som værende "tough on crime".

Men er det så ikke i den nyeres tids kriminalpolitiske forståelse meget fornuftigt at signalere, at man som minister eller politiker i øvrigt stiller sig på offerets side, og derfor skal gerningsmanden ikke kunne "gemme sig" bag forældelsesfrister?

Risiko for afvisning

Men nej, det er det heller ikke. Det kan meget vel være, at det på overfladen ser godt og effektivt ud at fjerne forældelsesfristerne i denne eller andre typer sager, men meget hurtigt kan det give bagslag og slet ikke være udtryk for en "solidaritet" med offeret, tværtimod. Man kan forestille sig en person, der har været udsat for en eller flere grove seksuelle krænkelser som barn.

Den pågældende finder efter 25 år mod til at anmelde gerningsmanden til politiet. Og hvad vil politiet så sige? Da sandsynligheden for at kunne løfte bevisbyrden efter 25 år under alle omstændigheder er meget, meget lille, og da politi og anklagemyndighed i forvejen er underbemandet, er risikoen for afvisning meget stor.

Offeret vil opleve dette som udtryk for, at politiet ikke "tror på" den pågældende, hvilket vil være endnu et psykisk slag. Hvis politiet netop, fordi sådanne sager som udgangspunkt vil stå til en afvisning, i stedet beslutter sig for "pr. automatik" at rejse sigtelse og tiltale, vil det være endnu værre for offeret at opleve den person, der har foretaget sig på ham eller hende, blive frifundet i retten. Ikke frifundet fordi sagen er forældet, men fordi det »ikke er fundet bevist«, at den tiltalte var gerningsmanden.

Det er naturligvis rigtigt, at der vil kunne være en enkelt sag eller to, hvor det vil være muligt for anklagemyndigheden at løfte bevisbyrden, men al sandsynlighed taler for, at det i langt størstedelen af sagerne ikke vil være muligt, hvorfor de enten vil blive afvist af politiet, eller der vil ske frifundelse i retten.

Risikoen for noget sådant er så stor, at det i virkeligheden vil være en bjørnetjeneste at gøre ofrene at fjerne forældelsesfristen også i denne type sager.

